

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету історії та
міжнародних відносин

Віталій АНДРЕЙКО

« 30 » 06 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРИЧНА ГЕОГРАФІЯ ТА КАРТОГРАФІЯ

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Галузь знань: А Освіта
Спеціальність: А4 Середня освіта
Предметна спеціальність: А4.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)
Освітня програма: Історія
Статус дисципліни: обов'язкова
Мова навчання: українська

Ужгород – 2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Історична географія та картографія» для здобувачів **першого (бакалаврського) рівня** вищої освіти галузі знань **А Освіта** спеціальності **А4 Середня освіта** предметної спеціальності **А4.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)**, освітньої програми **Історія**.

Розробник: Кузьма В.В. – PhD, ст.викладач кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби, факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «УжНУ».

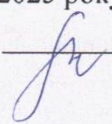
Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби

протокол № 11 від « 26 » червня 2025 року

Завідувач кафедри доц. Ігор ЛІХТЕЙ

Схвалено науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин

протокол № 4 від « 17 » червня 2025 року

Голова науково-методичної комісії доц. Світлана МИШКО

© Кузьма В.В., 2025

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2025

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4,5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 135	1	1
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання:	1	1
	Лекції:	
	32	12
аудиторних – 3,6	Практичні (семінарські):	
	34	6
самостійної роботи студента – 3,7	Лабораторні:	
Вид підсумкового контролю: екзамен	-	-
	Самостійна робота:	
Форма підсумкового контролю: усна	69	117

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Історична географія та картографія» розрахована для вивчення студентами I курсу денної та заочної форми навчання спеціальності Середня освіта (Історія та громадянська освіта) факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «УжНУ». Вона є складовою частиною всевітньої історії як галузі знань та базовою дисципліною в системі вищої освіти, важливим елементом професійної підготовки історика-педагога.

Мета навчальної дисципліни «Історична географія та картографія» полягає у наданні студентам теоретичних знань та практичних навичок, необхідних для розуміння та аналізу історичних географічних процесів та явищ, а також розвитку вміння використовувати історичні карти як джерела інформації про минулі епохи та події у професійній діяльності. Дисципліна спрямована на вивчення взаємозв'язків між географічним простором та історичними процесами, а також на розвиток критичного мислення при використанні картографічних матеріалів для реконструкції історичних подій і явищ.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1. **Інтегральна компетентність** - Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук, предметних знань, психології, теорії та методики навчання і характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.

2. Загальні компетентності (ЗК):

ЗК – 02 Знання й розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК – 08 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та значення у розвитку суспільства, техніки і технологій.

3. Фахові компетентності (ФК):

ФК – 01 Здатність перенесення системи наукових знань у професійну діяльність та в площину навчального предмету.

4. Предметні компетентності:

ПК – 01 Знання та розуміння змісту й методології фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін.

ПК – 05 Здатність розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовою вивчення навчальної дисципліни «Історична географія та картографія»: є повна загальна середня освіта.

4.ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Історія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Класифікує форми, методи і засоби навчання Історії та громадянської освіти в ЗЗСО, добирає дидактичні матеріали для вивчення учнями окремих тем/розділів навчальної програми відповідно до обов'язкових результатів навчання.	ПРН - 3
Демонструє інтегроване мислення, пояснює цілісну картину суспільно-історичного розвитку через міжпредметні зв'язки.	ПРН - 15

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Історична географія та картографія»:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Здобувачі повинні вміти використовувати різні форми, методи і засоби навчання історичної географії та картографії. Вони повинні вміти добирати дидактичні матеріали для вивчення окремих тем/розділів, зокрема історичних карт та картографічних джерел.	ПРН - 3
Здобувачі повинні застосовувати інтегроване мислення, яке дозволяє їм бачити взаємозв'язки між географічними і історичними процесами. Вони повинні вміти пояснювати історичні події через міжпредметні зв'язки, враховуючи географічні аспекти..	ПРН - 15

5.ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: усні презентації результатів виконаних завдань, виступи на семінарських заняттях, пошукова робота, (за потреби виконання завдань на платформі MOODLE).

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми **поточного контролю**: оцінювання знань студента під час семінарських занять та активності студента на занятті.

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми

курсу в цілому, так і деяких розділів тем у вигляді реферату. Самостійна робота студентів оцінюється в діапазоні від 0 до 20 балів у кожному із змістових модулів.

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи академічної групи. Позитивна оцінка поточної успішності студента за відсутності пропущених і невідпрацьованих семінарських занять, позитивні оцінки за модульні роботи є підставою допуску до підсумкової форми контролю – іспиту.

Форми **модульного контролю**: проводиться у комбінованій формі: у вигляді тестування та письмових контрольних робіт. Вид контрольного заходу та методика урахування складових модульного контролю при визначенні оцінки за МК розробляється викладачем і затверджується кафедрою.

Форми **підсумкового контролю**: усний іспит (в умовах дистанційного навчання платформа MOODLE).

Система не передбачає обов'язкового семестрового екзамену для всіх студентів. Протягом навчального семестру студенти складають два модульні контролі під час тижнів, вільних від аудиторних занять, їх знання оцінюються у 100-бальній шкалі.

Студенти, які за результатами модульних контролів здобули з навчальної дисципліни не менше від встановленої мінімальної кількості балів, атестуються із виставленням їм державної семестрової оцінки («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») відповідно до шкали переведення. Студенти, які атестовані з оцінкою «незадовільно» зобов'язані складати семестрові екзамени. Семестрові екзамени можуть також складати студенти, які бажають покращити оцінку, отриману за результатами модульних контролів. Оцінювання знань на екзаменах здійснюється у 100-бальній шкалі.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота					самостійна робота	Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5			
3	3	3	3	3	20	50	100
T6	T7	T8	T9	T10			
3	3	3	3	3			

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття	10	30
Самостійна робота (реферат)	1	20
Модульна контрольна робота	1	50
Разом		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Бали	Критерії оцінювання
25-30	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його виклав, глибоко та всебічно розкрив зміст питань, використовуючи при цьому

	рекомендовану літературу.
20-24	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його виклав, в основному розкрив зміст питань, використовуючи при цьому рекомендовану літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачило достатньої глибини та аргументації, допущено при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.
15-20	В цілому володіє навчальним матеріалом виклав його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
7-15	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) виклав його, недостатньо розкрив зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності.
1-6	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань, допускаючи при цьому суттєві помилки.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Підсумковий семестровий контроль проводиться згідно ПОЛОЖЕННЯ про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті (<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/5952>) і за умови здійснення освітнього процесу в онлайн форматі проводиться з використанням платформи Moodle, яка передбачає авторизований доступ до інформаційно-комунікаційних інструментів організації дистанційного навчання. Використовуються тестові завдання відкритого та закритого типу (сформована база тестів). Тестові завдання відкритого типу (есе, коротка відповідь) оцінюються з врахуванням логіки викладу, аргументованості, повноти розкриття питання.

Бали	Критерії оцінювання
“відмінно” (90-100, A)	студент, всебічно, систематично і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях; засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи
“добре” (82-89, B)-	студент повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу
“добре” (74-81, C)	студент в загальному роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок; вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою
“задовільно” (64-73, D)	студент знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії; виконує

	завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою; допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.
“задовільно” (60-63, E)	студент володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.
“незадовільно” (35-59, FX)	студент виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.
“вільно”	студент виконав не всі основні види робіт, передбачені робочою програмою, виявив незнання основного програмового матеріалу, зовсім не володіє категоріями та фактичним матеріалом дисципліни.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

а. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Тема 1. Вступ до курсу “Історична географія”.

1. Предмет і завдання історичної географії.
2. Структура історичної географії.
3. Зв'язок історичної географії з іншими науками.
4. Джерела та історико-географічні дослідження.
5. Топоніміка.

Тема 2. Історико-географічні основи політичної географії світу

1. Політична карта світу та зміни на ній.
2. Етапи розвитку етнічних, політичних та адміністративних кордонів.
3. Формування політичної карти світу.
4. Міжнародні організації.

Тема 3. Географічний фактор в історії

1. 2. 3. Розвиток уявлень про форму Землі.
- Роль природного середовища в історичних процесах.

Тема 4. Історична географія стародавнього світу та середньовіччя

1. Географія в стародавньому світі.
2. Країни стародавнього світу.
3. Стан географії в середні віки.
4. Політична карта середньовіччя

Тема 5. Історична географія нового і новітнього часу

1. Епоха Великих географічних відкриттів.
2. Наслідки Великих географічних відкриттів.
3. Розвиток історичної географії у XVIII – на початку XX ст.
4. Історична географія в новітній час

Тема 6. Географія перших українських державних утворень. Формування державної території України в IX–XIV ст.

1. Розселення та переміщення кочових і землеробських племен в I тис. до н.е.
2. Грецька колонізація узбережжя Чорного і Азовського морів VII – V ст. до н. е.
3. Характеристика розміщення слов'янських племен венедів (I – II ст.), склавинів (західних) та антів (східних) – (VI – VII ст.)
4. Розселення східнослов'янських племен, їхні сусіди.
5. Племінні союзи та об'єднання.
6. Київська Русь в IX – XIII ст.
7. Галицько-Волинське князівство

Тема 7. Етнічність історично-етнографічних регіонів та історико-географічне районування території України

1. Природа регіональних утворень
2. Етнічна історія земель та регіонів
3. Історико-етнографічні райони України та етнографічні групи українського Народу
4. Історико-методологічні аспекти адміністративно-територіального поділу.
5. Етапи становлення адміністративно-територіального поділу України

Тема 8. Історичний розвиток картографії.

1. Карти первісного світу.
2. Картографія у Стародавньому світі.
3. Картографія Античного світу.
4. Середньовічна картографія.
5. Картографія епохи великих відкриттів.
6. Картографія поч. XVI ст. Глобуси та атласи.

Тема 9. Історична картографія сучасності.

1. Картографічні дослідження сучасності.
2. Історична карта.
3. Класифікація карт.

Тема 10. Шкільні історичні карти та використання їх на уроках історії.

1. Класифікація карт у навчанні історії.
2. Елементи та умовні позначки карт.
3. Інтернет-ресурси з історичної географії та картографії.

б. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин 135			
	Форма навчання: денна			
	Усього	у тому числі		
лекції		практичні семінарські	самостійна робота	
Модуль 1.				
Тема 1. Вступ до курсу “Історична географія”.	10	2	2	6
Тема 2. Історико-географічні основи політичної географії світу.	13	4	2	7
Тема 3. Географічний фактор в історії.	17	4	6	7
Тема 4. Історична географія стародавнього світу та середньовіччя.	17	4	6	7
Тема 5. Історична географія нового і новітнього часу.	13	4	4	7
Тема 6. Географія перших українських державних утворень. Формування державної території України в IX–XIV ст.	11	4		7
Тема 7. Етнічність історично-етнографічних регіонів та історико-географічне районування території України.	9	2		7
Тема 8. Історичний розвиток картографії	13	4	4	7
Тема 9. Історична картографія сучасності.	13	2	4	7

Тема 10. Шкільні історичні карти та використання їх на уроках історії	15	2	6	7
Разом	135	32	34	69

Назви змістових модулів і тем	Усього	Кількість годин		
		Заочна форма навчання		
		у тому числі		
		Лекції	Семінарс ькі	Самостій на робота
Тема 1. Вступ до курсу “Історична географія”.	12	1	1	10
Тема 2. Історико-географічні основи політичної географії світу.	14	1	1	12
Тема 3. Географічний фактор в історії.	17	2	1	14
Тема 4. Історична географія стародавнього світу та середньовіччя.	14	1	1	12
Тема 5. Історична географія нового і новітнього часу.	13	1		12
Тема 6. Географія перших українських державних утворень. Формування державної території України в IX–XIV ст	15	2		13
Тема 7. Етнічність історично-етнографічних регіонів та історико-географічне районування території України.	11	1		10
Тема 8. Історичний розвиток картографії	14	1		13
Тема 9. Історична картографія сучасності.	14	1	1	12
Тема 10. Шкільні історичні карти та використання їх на уроках історії	12	1	1	10
Разом за семестр	135	12	6	117

Теми семінарських занять

Тема 1. Джерела для історико-географічних досліджень.

1. Огляд історичних карт як джерел інформації.
2. Вивчення географічних описів минулого.
3. Аналіз подорожніх записів.
4. Використання археологічних знахідок для вивчення історичної географії.
5. Роль писемних джерел у історико-географічних дослідженнях.
6. Використання картографічних архівів.

Тема 2. Історична географія давніх цивілізацій.

1. Цивілізаційне і географічне поняття «Схід».
2. Природно-кліматичні умови Близького Сходу.
3. Розширення ойкумени в добу Стародавнього Сходу.
4. Динаміка змін політичної карти країн регіону:
  - а) перші держави на території Близького Сходу;
  - б) Хараппа і Мохенджо-Даро – осередки первинної цивілізації в південноазіатському

регіоні;

- в) загибель індської цивілізації як наслідок екологічної кризи;
- г.) прихід індоаріїв на територію Південної Азії;
- д) формування цивілізації в долині р. Хуанхе;

5. Економічний розвиток Стародавнього Єгипту, Вавилону, Стародавньої Індії, Стародавнього Китаю:

- а) населення як головна виробнича сила давніх цивілізацій;
- б) матеріальна культура: техніка, будівництво, архітектура;
- в) духовна культура: освіта, наука, мистецтво, мораль і релігія;
- г) економічні зв'язки країн Стародавнього Сходу.

6. Географічні уявлення давніх народів:

- а) географічні знання давніх китайців. Історико-географічні описи в праці Сима Цяня «Історичні записки (Ші цзи)»;
- б) джерела географічних представлень народів Стародавнього Сходу;
- в) географічні уявлення давніх єгиптян;
- г) географічні досягнення шумерів.

Тема 3. Особливості географії античного світу. Ранні європейські цивілізації та варварський світ.

1. Історична географія протоантичності: перші цивілізації «народів моря»:

- а) етнічна історія Греції в III – I тис. до н.е. Кріто-мінорська цивілізація.
- б) етнічна історія Італії в II – I тис. до н.е. Етрусська проблема.
- в) «фінікійська ойкумена».

2. Історична географія давньогрецької цивілізації.

3. Історична географія перших трансконтинентальних імперій:

- а) географічні та етнічні виміри імперії Олександра Македонського;
- б) географія територіальної експансії Риму до I ст. до н.е.

4. Географія варварського світу.

5. Етнічна карта Європи на етапі вирішального розширення Римської держави (I ст. до н.е. – II ст. н.е.). «Давньоримська ойкумена»:

- а) генеза;
- б) експансія;
- в) римська політика та варварський світ;
- г) народонаселення та його розміщення;
- д) торгово-економічна географія.

6. Спадщина античності на політичній карті сучасної Європи

Тема 4. Історична географія середньовіччя.

1. Історична географія раннього середньовіччя (V – X ст.):

- а) політична географія.
- б) оцінки населеності Європи.
- в) економіка.

2. Історична географія розвиненого феодалізму (XI – XV ст.).

3. Основні тенденції історичної географії пізнього середньовіччя (раннього нового часу).

Тема 5. Техніки інтерпретації історичних карт.

1. Практичне навчання читанню карт.

2. Аналіз масштабу та пропорцій на картах.

3. Визначення напрямків та орієнтації на картах.

4. Інтерпретація символів та позначень.

5. Виявлення маніпуляцій та неточностей.

6. Використання карт для реконструкції історичних подій.

Тема 6. Використання карт у різних сферах досліджень.

1. Пошук та відбір картографічних джерел.

2. Використання архівних карт у наукових дослідженнях.

3. Адаптація старих карт до сучасних потреб.

4. Використання карт у навчальному процесі.
5. Використання карт у краєзнавчих дослідженнях.
6. Оцінка ефективності використання картографічних матеріалів.

Тема 7. Техніки інтерпретації політичних змін на картах.

1. Аналіз карт територіальних змін.
2. Дослідження карт розширення та скорочення держав.
3. Вивчення карт національних рухів.
4. Аналіз карт політичних конфліктів.
5. Дослідження карт референдумів та плебісцитів.
6. Відображення політичних змін на картах.

Тема 8. Використання картографії в освітньому процесі.

1. Методика викладання історичної географії та картографії в школі та закладах фахової передвищої освіти.
2. Розробка дидактичних матеріалів та ресурсів для уроків.
3. Використання інтерактивних карт на уроках історії.
4. Проведення навчальних проєктів з картографії.
5. Використання карт у позакласних заходах та гуртках.
6. Інтеграція картографічних знань у навчальний процес.
7. Оцінка ефективності використання карт у навчанні.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Джерела для історико-географічних досліджень	2	1
2	Історична географія давніх цивілізацій	6	1
3	Особливості географії античного світу. Ранні європейські цивілізації та варварський світ	6	1
4	Історична географія середньовіччя	6	1
5	Техніки інтерпретації історичних карт	4	1
6	Використання карт у різних сферах досліджень	4	
7	Техніки інтерпретації політичних змін на картах	2	
8	Використання картографії в освітньому процесі	4	1
Разом		34	6

*використання елементів неформального навчання – здобувач із запропонованих як альтернативних форм практичних занять (проходження дотичних до тем модуля онлайн курсів на платформах Prometheus, Освіторія, EdEra та ін.) може обрати 1 і за наявності сертифіката отримати кількість балів передбачених за конкретну тему.

6.3. Самостійна робота Здобувач обирає одне завдання із запропонованих

Загальна кількість балів, яку можна отримати за складання самостійної роботи – **20** балів.

№ з/п	Назва теми

1	<p>Завдання 1: Аналіз історичної карти</p> <p>Мета: Вивчення різних технік інтерпретації історичних карт. Інструкція: Оберіть дві історичні карти, які відображають різні техніки картографування (напр., топографічна і тематична карта).</p> <p>Опишіть основні елементи кожної карти: легенда, масштаб, символи, орієнтація.</p> <p>Проаналізуйте техніки, які використовувалися для створення цих карт.</p> <p>Визначте відмінності в підходах до інтерпретації історичних подій та процесів на основі цих карт.</p> <p>Напишіть висновки про важливість різних технік інтерпретації для розуміння історії.</p> <p>Результат: Оформіть результати аналізу у вигляді письмової роботи обсягом 3-4 сторінки.</p>
2	<p>Завдання 2: Використання картографії в освітньому процесі</p> <p>Мета: Дослідження ролі картографії у навчанні та освіті. Інструкція: Виберіть одну із сучасних освітніх методик, яка включає використання картографії (напр., інтерактивні карти, картографічні проекти).</p> <p>Опишіть, як саме використовується картографія у цій методиці: які інструменти та методи застосовуються.</p> <p>Проаналізуйте приклади використання картографії у навчанні та їхній вплив на успішність учнів.</p> <p>Визначте переваги та обмеження використання картографії у навчальному процесі.</p> <p>Напишіть висновки про значення картографії для сучасної освіти.</p> <p>Результат: Підготуйте письмову роботу обсягом 3-4 сторінки.</p>
3	<p>Завдання 3: Створення історичного картографічного проекту</p> <p>Мета: Залучення студентів до глибокого дослідження та творчого представлення історичних подій. Інструкція:</p> <p>Виберіть тему для проекту (напр., торгівельні шляхи Середньовіччя, міграційні процеси).</p> <p>Зберіть та проаналізуйте дані, які стосуються обраної теми.</p> <p>Використовуючи картографічні інструменти (напр., QGIS, ArcGIS), створіть власну карту, яка відображає основні аспекти дослідженої теми.</p> <p>Напишіть пояснювальну записку до карти, яка описує процес створення та значення представлених даних.</p> <p>Результат: Підготуйте історичний картографічний проект і представте його.</p>

6.4 Рефлексія за результатами пройденого курсу (дати відповідь на кілька запитань):

- i. Оцінка власних досягнень
- ii. Аналіз змісту курсу, пропозиції щодо вдосконалення
- iii. Вплив курсу на професійний розвиток
- iv. Зворотний зв'язок (викладач-студент)

6.5 Перелік питань для модульного і підсумкового контролю (іспит)

1. Структура та завдання історичної географії.
2. Історична географія в системі наукових дисциплін.
3. Джерела історико-географічних досліджень.
4. Топоніміка як джерело історичної географії.
5. Політична карта світу та основні етапи її змін.
6. Розвиток етнічних, політичних і адміністративних кордонів.

7. Формування політичної карти світу.
8. Виникнення та розвиток міжнародних організацій.
9. Еволюція уявлень про форму Землі.
10. Роль природного середовища в історичних процесах.
11. Географічні знання у Стародавньому світі.
12. Географічні уявлення та розвиток географії в середні віки.
13. Політична карта середньовіччя.
14. Епоха Великих географічних відкриттів.
15. Наслідки Великих географічних відкриттів.
16. Розвиток історичної географії у XVIII – на початку XX ст.
17. Історична географія в новітній час.
18. Розселення та міграції кочових і землеробських племен у I тис. до н.е.
19. Грецька колонізація Північного Причорномор'я (VII–V ст. до н.е.).
20. Розміщення венеців, склавинів та антів у I–VII ст.
21. Розселення східнослов'янських племен та їхні сусіди.
22. Племінні союзи та ранньодержавні утворення.
23. Київська Русь у IX–XIII ст.: територія та політична організація.
24. Галицько-Волинське князівство: історико-географічна характеристика.
25. Природні основи формування регіонів на території України.
26. Етнічна історія земель та регіонів України.
27. Історико-етнографічні райони України та етнографічні групи українців.
28. Історико-методологічні засади адміністративно-територіального поділу.
29. Етапи становлення адміністративно-територіального устрою України.
30. Найдавніші карти та просторові уявлення первісного світу.
31. Картографічні уявлення первісного та раннього світу.
32. Картографія Стародавнього світу.
33. Картографія античної епохи.
34. Середньовічна картографія.
35. Картографія епохи Великих географічних відкриттів.
36. Картографія початку XVI ст.: глобуси та атласи.
37. Картографічні дослідження Нового і Новітнього часу.
38. Історична карта як особливий вид картографічного джерела.
39. Загальна класифікація карт.
40. Класифікація карт у історичних дослідженнях.
41. Елементи карти та система умовних позначень.
42. Географічні описи минулого як джерело історичної географії.
43. Подорожні записи як історико-географічне джерело.
44. Археологічні матеріали у вивченні історичної географії.
45. Писемні джерела в історико-географічних дослідженнях.
46. Картографічні архіви та їх використання в історичних дослідженнях.
47. Цивілізаційно-географічне поняття «Схід».
48. Природно-кліматичні умови Близького Сходу.
49. Розширення ойкумени в добу Стародавнього Сходу.
50. Географічні та етнічні виміри імперії Олександра Македонського.
51. Територіальна експансія Риму до I ст. до н.е.
52. Географія варварського світу.
53. Антична спадщина на політичній карті сучасної Європи.
54. Методи інтерпретації історичних карт.
55. Основи читання та аналізу історичних карт.
56. Аналіз масштабу та пропорцій на картах.
57. Визначення напрямків та орієнтації на картах.
58. Інтерпретація символів і картографічних позначень.
59. Виявлення помилок і спотворень на географічних картах.

60. Використання карт для реконструкції історичних подій.
61. Пошук та відбір картографічних джерел.
62. Використання архівних карт у наукових дослідженнях.
63. Адаптація старих карт до сучасних дослідницьких потреб.
64. Використання карт у навчальному процесі.
65. Використання карт у краєзнавчих дослідженнях.
66. Оцінка ефективності використання картографічних матеріалів.
67. Аналіз карт територіальних змін.
68. Аналіз карт територіальної експансії та скорочення держав.
69. Карти національних і визвольних рухів.
70. Карти політичних конфліктів і воєн.
71. Відображення референдумів і плебісцитів у картографії.
72. Відображення політичних змін на картах.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Наукова бібліотека (м.Ужгород, вул.Університетська, 14, <http://www.lib.uzhnu.edu.ua/>)
 Мультимедійний кабінет (ноутбук Іenovo – 1 шт., програмне забезпечення - операційна система, пакет Microsoft Office, проектор Epson Н716В - 1 шт, доступ до Інтернет - wi-fi Uzhnu-Free).
 Інформаційні технології та засоби онлайн навчання: Система електронного навчання Moodle;
<https://elearn.uzhnu.edu.ua/>, електронний репозитарій ДВНЗ «УжНУ»
<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/>

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Атлас учителя історії. Teacher's Atlas of History. К.: ДНВП Картографія, 2024. 216 с.
2. Білінський В. Картографія та історична географія. Львів: Видавництво Львівської
3. Боечко В.Д., Ганжа О.І., Захарчук Б.І. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. К.: Основи, 1994. 168 с.
4. Левченко В. Історична географія України. Харків: Фоліант, 2005.
5. Половина Л. Історична картографія України. Київ: Наукова думка, 1997.
6. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: Генеза, 2005. 330 с.
7. Савчук В. Картографічне моделювання історичних подій. Харків: Видавництво ХНУ, 2010.
8. Хведченя С.Б. Історична картографія. Спеціальні історичні дисципліни: довідник: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Войцехівська І.Н. (кер. авт. кол.)
9. Шевченко В. Історико-картографічні дослідження. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2014.
10. Чепига Д. Картографічне відображення історії. Одеса: Видавництво ОНУ, 2011.

Допоміжна література:

1. Балабушевич Т. А. Історична географія України: [методичні рекомендації і програма курсу]. К.: НаУКМА, 2015. 50 с.
2. Боечко В.Д., Ганжа О.І., Захарчук Б.І. Кордони України: Історія та проблеми формування (1917–1947 рр.) . УІЖ. 1992. № 1.
3. Бугай М.Ф. Депортація населення з України (30–50 рр. ХХ ст.) УІЖ. 1992. № 10, 11.
4. Верменич Я. Історична географія й регіонаознавство: наступність і взаємодія [Електронний ресурс]. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/Book/shev/2/30.pdf>.
5. політехніки, 2008.
6. Дашкевич Я. Завдання історичного картознавства в Україні. Картографія та історія України. Львів, 2000. С. 13-17

7. Дмитрієнко М.Ф., Маркова О.Є. Адміністративно-територіальний поділ Української РСР з 1917 по 80-ті роки ХХ ст. (Історико-картографічний аспект). Історико-географічні дослідження на Україні: Зб. наук. праць. К.: Наукова думка, 1992. С. 3–13.
8. Дмитрієнко М.Ф., Хведченя С.Б. Історико-географічні та історико-картографічні дослідження в Інституті історії України НАН України. Кубань–Україна: питання історико-культурної взаємодії. Вип. 2. Краснодар: Картика, 2007. С. 17–32.
9. 12. Енциклопедія українознавства. – Т. 1-10 (відповідні статті).
10. Дністрянський М.С. Кордони України: територіально-адміністративний устрій. Львів: Світ, 1992.
11. 13. Енциклопедія історії України / Редкол.: Смолій В.А. (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: Наук. думка, 2004. Т. 2. С. 83–84.
12. 14. Енциклопедія історії України / Редкол.: Смолій В.А. (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: Наук. думка, 2005. Т. 3. С. 560–562.
13. 15. Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посіб. / За ред. Л. Т. Левчук. К.: Либідь, 2000. 520 с.
14. Заставний Ф.Д. Географія України: у 2-х кн. Львів: Світ, 1994.
15. 16. Кандиба Ю. І. Історична географія з основами етнографії: [навчально-методичний комплекс]. Х.: ВПЦ «Адва», 2010. 73 с.
16. 17. Колесник І. Історична географія та картографія Київської Русі. Київ: Наукова думка, 2001.
17. 19. Котляр Ю. Історична географія. Одеса: Астропринт, 2002.
18. Коробка В. Історична географія України. Київ: Либідь, 2003.
19. 20. Крип'якевич І. П. Історична картографія в Західній Україні (до 1939 р.). Історичні джерела та їх використання. Вип. 1. К.: Наукова думка, 1964. С. 263–267.
20. Корнус О. Г. Історична географія: навчальний посібник. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. 156 с
21. 22. Mizgalski J. Mapa historyczna. Częstochowa: Wyższa szkoła pedagogiczna, 2003. 240 s.
22. Сінкевич І. Ю. Історична карта: матеріали до курсу: «Історична географія». Історичний архів. 2008. Випуск 2. С. 180–186.
23. Сосса Р.І. Стан і проблеми досліджень з історії картографії України . Пам'ять століть. 2003. № 2
24. Сосса Р.І. Історія картографування території України. Від найдавніших часів до 1920 р. К., 2000. 248 с.
25. Сосницька Я. С., Мандрик І. П. Новосад О.В. Історична географія з основами етногеографії. Методичні рекомендації до виконання практичних робіт. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2021. 24 с.
26. Сосницька Я. С., Мандрик І. П. Новосад О.В. Історична географія з основами етногеографії. Конспект лекцій. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2016. 118 с.
27. Стефанюк Г.В. Історична географія: опорні конспекти і самостійна робота: [навчально-методичний посібник]. Івано-Франківськ, 2012. 135 с.
28. Стороженко В. Картографія історичних подій України. Дніпро: Дніпропетровський університет, 2012.
29. Трубочанінов С. В. Історична географія України. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2013. 191 с.
30. Трубочанінов С. В. Історична географія України: навчальний посібник Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2015. 192 с.
31. Трубочанінов С. В. Практикум з історичної географії України. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2002. 128 с.
32. Шаблій О.І. Основи загальної суспільної географії: Підручник. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003.
33. Шевчук Л.Т. Сакральна географія: Навч. посібник. Львів: Світ, 1999.
34. Щодра О. Історична географія України від найдавніших часів до кінця ХVІІІ століття навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2016. 298 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Сайт Ужгородського національного університету - <https://www.uzhnu.edu.ua>
2. Сторінка факультету історії і міжнародних відносин
<http://www.lib.uzhnu.edu.ua/node/50/show>
3. Послуга тематичний підбір літератури - <http://www.lib.uzhnu.edu.ua/node/50/show>
4. Науковий вісник УжНУ: серія Історія - <http://visnyk-ist.uzhnu.edu.ua/index>
5. Сайт електронного навчання - <https://e-learn.uzhnu.edu.ua/login/index.php>
6. Сайт Наукової бібліотеки УжНУ - <http://www.lib.uzhnu.edu.ua>
7. Закарпатська обласна наукова бібліотека - <http://www.biblioteka.uz.ua>
8. Бібліотеки України - <http://www.biblioteka.uz.ua/chapter/www/>
9. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua>.

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма перезатверджена на 20_____/ 20__н.р. без змін; зі змінами (Додаток _____).

протокол № _____ від «____» _____ 20____ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20_____/ 20__н.р. без змін; зі змінами (Додаток _____).

протокол № _____ від «____» _____ 20____ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20_____/ 20__н.р. без змін; зі змінами (Додаток _____).

протокол № _____ від «____» _____ 20____ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20_____/ 20__н.р. без змін; зі змінами (Додаток _____).

протокол № _____ від «____» _____ 20____ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)